

Филип МАРКОВСКИ
магистер по историски науки
markovski_filip@hotmail.com

КОНСТАНТИНОВАТА ДАРОВНИЦА НИЗ ПРИЗМАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД¹

Abstract. – Inspired by the scarcity of medieval sources translated into Macedonian, this paper presents the first Macedonian translation of the Donation of Constantine (*Constitutum Constantini*). The initial part of the paper provides a brief historical overview of the role and significance of this medieval forgery, which justifies the need to translate it into Macedonian. The second part of the paper includes the translation of the text from Medieval Latin to Macedonian.

Key words. – Donation of Constantine, forgery, translation, Macedonian language, Medieval Latin.

Во 1198 година, папата Инокентиј III го издал најпознатиот средновековен декрет за распознавање фалсификувани повелби и документи – *Декретот за злочинот на фалсификувањето* (*Decretum de crimine falsi*)² – кој, впрочем, е никулецот за поттикнувањето на критичкото мислење. Но, истиот човек, при стапувањето на папскиот престол, изјавил: „Во знак на духовното ми ја предаде митрата, во знак на временото ми ја предаде круната; митрата за свештенствувањето, а круната за кра-

---

¹ Овој труд е првично објавен во Зборникот на студентската научна конференција *МЕЕТ 2021*: Марковски, Ф. (ed.), *МЕЕТ 2021. Откривање или креирање на вистината: синоними или антоними. Зборник на трудови од научната студентска конференција МЕЕТ 2021 одржана на 13 и 14 октомври 2021 година во Скопје*, Филозофски факултет, Скопје, 2022, pp. 211-229. Тука е изложен со одредени дополнувања.

² Wernz, Vidal (eds.) 1937, 550-557.

лувањето.⁴³ Несомнено, овој цитат претставува директно повикување на најголемиот средновековен фалсификат⁴ – *Константиновата даровница*. Истиот човек борејќи се против стекнување моќ преку фалсификувани повелби, станал еден од највлијателните папи во историјата на папството,⁵ кој на првиот ден од својата папска функција се повикал токму на фалсификат. Иронијата продолжува понатаму, наследниците на овој папа уште цели четири века се здобивале со политичка моќ преку истиот фалсификуван документ, а дополнително уште три века се обидувале да пркосат на тоа дека документот е фалсификат, дури и кога повеќемината фактички го докажале тоа.

Некои фалсификати успеваат да ги преминат заштитните филтри на одредени општества. *Константиновата даровница*, носејќи во себе подобен материјал за ширење политичка моќ, се покажала долг временски период имуна на таквите заштитни филтри и на критичките мислења. А веројатно ќе остане запаметена и како фалсификатот кој најдолго успеал да ја сокрие својата (не)оригиналност.

Токму поради нејзиното влијание во историските процеси и непроценливата историска важност, во овој труд го направивме првиот нејзин превод од средновековен латински јазик на македонски јазик, сè со цел документот полесно да стигне до македонската публика, притоа збогатувајќи го опусот на македонски преводи од класичните јазици.

I

Во изминатите седум столетија *Константиновата даровница* била предмет на стотици научни трудови поврзани со нејзината автентичност. Скоро и да нема сериозен научен труд кој не тврди дека документот е фалсификат; не само фалсификат во некои негови делови, туку во однос на целата постоечка содржина. Токму затоа, понатамошните елаборирања и истражувања поврзани со автентичноста стануваат излишни и непотребни. Следствено, во овој труд нема да се расправа и докажува неоригиналниот карактер на даровницата. Но, за да се добие сеопфатна претстава за самиот документ, пред да го изложиме преводот, ќе направиме еден краток историски осврт кон документот, почнувајќи

³ “In signum spiritualium contulit mihi mitram, in signum temporalium dedit mihi coronam; mitram pro sacerdotio, coronam pro regno”; v. Migne (ed.) 1855, 217.665; Fried 2007, 26 n. 76.

⁴ Fried 2007, 26.

⁵ За моќта и значењето на папата Инокентиј III v. Moore 2016.

од неговото фабрикување, па до моментот кога е конечно отфрлен како автентичен и почнал да биде перципиран како фалсификат (XV век).

Името на самиот документ е прифатено како такво во пошироката научна јавност, но доколку темелно го анализираме документот, ќе сфатиме дека „Константинова даровница“ е соодветен назив само за вториот дел од содржината. Повеќемина истражувачи на оваа проблематика, забележувајќи го проблемот околу именувањето на целиот документ, сметаат дека називот на целиот документ треба да биде „*Constitutum Constantini*“ (Повелбата/Едиктот на Константин), а дека терминот „Константинова даровница“ треба да се однесува само на едниот дел од документот.⁶ Без разлика на научната коректност, во овој труд ќе го користиме терминот „Константинова даровница“ за целиот документ, бидејќи тоа е назив со подолга традиција и е пошироко препознатлив.

Кога се пишува и дискутира за настанувањето на самиот документ, се отвораат повеќе прашања на кои нужно е да се одговори за да се расветли суштината на целиот процес на фалсификувањето: Кога е произведен? Кој го направил тоа? Каде е настанат документот? Кои се целите на фалсификаторот? Зошто токму тогаш?... За жал, модерната историска наука не е унисона во одговорите на овие прашања, а уште помалку е сигурна во кој било од нив. Тоа најмногу се должи на доцното интегрирање на документот во официјалните црковни кодекси (дури три века подоцна од настанокот на документот), од коишто ние добиваме информации дека документот постоел, а самата таа временска дискрепанција нè оддалечува од евентуалниот момент на произведување. Исто така, самиот факт што се работи за фалсификуван документ, го принудил фалсификаторот да ги прикрива своите траги. Без разлика на сите тешкотии, во историската наука гравитираат две тези околу создавањето на Константиновата даровница:

- Документот е фабрикуван во папските простории во втората половина на VIII век.⁷
- Документот е фабрикуван надвор од Рим, на територија на Франките во почетокот на IX век.⁸

Првата теза е постара и долго време застапувана како единствена логична. Имено, VIII век е еден од најтурбулентните периоди за папството, кога римскиот патријархат е под опасност од нападите на Ланго-

⁶ Coleman 1914, 176 n.1; Fried 2007, 5; Edwards 2003, 92.

⁷ Ullmann 1962, 74; Angelov 2009, 91.

⁸ Stürmer 1969, 64-206; Fried 2007, 53-109.

бардите, а византиските цареви, како дотогашни официјални заштитници на Римската црква, не застануваат директно во поддршка на папството, имајќи го предвид периодот на слабеење на Византија. Поради тој склоп на околности, папите ќе бидат принудени да се обратат кон Франките и да побараат свој нов покровител. Овој потег претставува сериозно геополитичко поместување на тлото на Италија, после кое веќе нема да важат старите принципи и сојузништва. Како плод на соработката на папите и Франките, првите ќе добијат своја реална власт и држава, а вторите ќе добијат духовен легитимитет за зацврстување на позицијата во Западна Европа, како и добивање право да се повикуваат за наследници на римските цареви.⁹ Во контекст на претходно кажаното, било логично да се заклучи дека папството во таа сериозна криза, поместувајќи го своето покровителско тежиште од Исток кон Запад, конструирало еден фалсификуван документ во кој се тврди дека великиот цар Константин ним им го подарил целото Западно Римско Царство на управување, како во духовна така и во политичка смисла, па врз основа на тој документ да имаат моќ конечно да се одделат од Византија, а притоа да имаат добра стартна позиција за поставување нови односи со Франките.¹⁰

Втората теза е понова и полека, но сигурно зема сè поголем замав. Со филолошка аргументација, се тврди дека начинот на изразување и користените фрази укажуваат на тоа дека авторот на документот живеел надвор од Рим. Бидејќи во основата на документот е нишката на вечната борба „sacerdotum vs regnum“, поточно, желбата на свештенството или царот/кралот да наметне власт врз другиот и да стане *Rex-Sacerdos*,¹¹ каков што бил и случајот со франските кралеви во однос на црквата во нивната држава, се смета дека одредени манастирски духовници во франската држава за да се заштитат од тој кралски налет го фабрикувале документот.

Овие две тези драстично се разликуваат во својата основа, но барем хронолошки се блиску: се работи за создавање на документот во втората половина на VIII век или првата половина на IX век. Она што е многу поверодостојно, лесно докажливо и прифатено од обете тези, е дека *Константиновата даровница* го темели своето потекло на многу позната збирка на легенди од VI век, наречена *Actus Silvestri*.¹² Напросто,

⁹ O'Malley 2010, 53-65.

¹⁰ Αρβελέρ 2009, 16-17.

¹¹ Ullmann 1962, 81.

¹² Mombrilius (ed.) 1910, 508-531; Ullmann 1962, 75; Canella 2006, 87-135.

првиот дел од даровницата е целосно преземен од една од легендите содржани во споменатата збирка. Имено, во легендата се говори дека Константин Велики бил заболен од тешка болест, која можел да ја излечи само римскиот папа Силвестер, а овој лекувањето го извршил преку покрстување. Целта на самата легенда била да го прикрие фактот дека Константин бил покрстен во Никомедија од аријански свештеник,¹³ како и да го подигне угледот на римското папство, со тоа што ќе нагласи дека духовниот воведувач на Константин во христијанството бил римскиот папа. Оваа легенда, била пласирана од папството, а дисеминирана во целиот тогашен христијански свет, како добра заштита во борбата со Константинопол за превласт во екумената. Очигледно, легендата послужила како поттик за создавање на *Константиновата даровница*. На некој начин, даровницата е и продолжување на целта на легендата: наметнување превласт над Константинопол¹⁴ и отргнување на Рим од рацете на политичката превласт на византиските цареви. Генерално кажано, *Константиновата даровница* својот зародиш на фалсификување го имала во VI век, а конкретниот момент на производство во втората половина на VIII или во првата половина на IX век.

Од моментот на фабрикување, па сè до XI век, не можеме да го следиме обемот на употреба на документот и знаеме само дека бил дел од збирката на Псевдо-Исидор.¹⁵ Но, веќе во XI век документот го доживува својот подем: влегува во официјалните црковни кодекси,¹⁶ се користи како доказно средство во текот на Големата схизма (раскол) од страна на папството,¹⁷ служи за пресметување со непријателите во Римската црква, како и во жестоките дипломатски судири на папите со Светата Римска Империја.¹⁸ На сите страни на кои е користен документот, најголем впечаток и изненадување предизвикува во односите со Византија и во контекстот на Големата схизма. Иако Византија, официјално не го признала документот,¹⁹ дел од истакнати црковни каноничари го ставиле во своите збирки со канони, што не би било очекувано.²⁰ Таков е слу-

¹³ Cameron, Hall 1999, 42.

¹⁴ Впечатливо е тоа што легендата за Силвестер била широко распространета во Византија: Fowden 1994, 274-284.

¹⁵ Fried 2007, 15-16; v. Gericke 1957, 1-88.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Angelov 2009, 94-95; Krause 1983, 130-58.

¹⁸ Fried 2007, 16-18.

¹⁹ Ullmann 1962, 83.

²⁰ Во Византија вкупно циркулирале четири верзии, v. Angelov 2009, 94-104.

чајот со мошне познатите канонски собирачи Теодор Валсамон²¹ и Матиј Властар.²² Всушност, фабрикуваниот документ им бил добредојден на константинополски високи свештеници како предност во судирот со световната византиска власт,²³ бидејќи самиот документот ја фаворизира црквната пред световната власт, иако генерално *Константиновата даровница* не оди во прилог на константинополскиот патријархат во однос на папството и Рим. Интересно е исто така и тоа што овој документ на Ферарско-фиорентискиот црковен собор требало да послужи како обединувачка алка помеѓу Рим и Константинопол, но поради одреден склоп на околности, договореното од Соборот не наишло на практична примена.²⁴ Византија послужила и како отскочна штица за проширување на документот на словенски јазик, пред сè, во Русија. Таму дури продолжил да се преведува иако веќе долго време бил докажан како фалсификат.²⁵

Од друга страна во континуираниот интензивен однос помеѓу папството и државата на Франките, подоцна и со Светата Римска Империја, поточно со нејзините императори, документот се користел од XI до XV век. Посебно засилување имало во XII и XIII век, кога на чело на папскиот престол се наоѓаат исклучително моќни папи. Како кулминација на тие односи, можеме да го потенцираме развластувањето на императорот на Светата Римска Империја, Фридрих II, на Лионскиот собор во 1254 год. од страна на папата Инокентиј IV.²⁶ Во текот на овие два века во односите со Светата Римска Империја, во голем дел од писмата и во различни видови документи од страна на папството биле користени следниве фрази во описот за себе: „Vicarius Dei“ (Божји заменик), „Dominus naturalis omnium“ (Природен господар на сè), „regum et corporum primatum“ (надвластен над живо и неживо);²⁷ овие фрази, несомнено, своето моќно значење го темелеле на Константиновата даровница, а тоа дури и директно го изјавил папата Григориј IX во писмо до Фридрих II.²⁸ Без сомнение, папството успеало да стекне огромен бенефит во користењето на даровницата во односите со Франките и со Светата Римска Империја.

---

²¹ Ibid, 94-97.

²² Атанасовски 2016, 173-175.

²³ Angelov 2009, 101; 107.

²⁴ Ibid, 120.

²⁵ За проширувањето во Русија и словенскиот превод в. Павлов 1896.

²⁶ Stürner 2000, 533-539; Fried 2007, 2.

²⁷ Повеќе за овие концепти в. Watt 1964, 179-317.

²⁸ Fried 2007, 21 n. 58.

Низ споменатите четири века даровницата била извор на моќ и влијание за папството, како кон Исток, кон Византија, така и кон Запад, кон Светата Римска Империја. Некогаш како офанзивно средство, а некогаш во улога на дефанзивно. Но, автентичноста на документ од ваков обем не можела вечно да биде сокривана. Првите сомнежи дошле токму од Отон III, цар на Светата Римска Империја, кон крајот на втората половина од X век.²⁹ Иако тогаш сè уште не била нашироко дисеминирана даровницата, сепак, почнала да изгледа сомнителна. Во наредните неколку века, до XIV век, можат да се забележат уште неколку сомневања и делумни оспорувања,³⁰ но ниту едно од тие скептични гледања не било систематско оспорување на документот и немало силни докази против автентичноста на истиот. Веќе на почетокот на XV се појавува првото сериозно и научно оспорување на даровницата, но овој пат тоа доаѓа од центарот на Византија, Константинопол.³¹ По повеќе од 20 години, на црковниот собор во Базел (1433 г.), кардиналот Никола Кузански го презентирал своето оспорување на Константиновата даровница, за што му била доделена улогата на зачетник на ренесансната критичка мисла.³² Седум години подоцна, италијанскиот папски секретар, Лоренцо Вала, го направил најсеопфатното и најпознатото оспорување на *Константинова даровница*, темелејќи го на сериозна филолошка анализа.³³ Црквата веќе не можела да се спротивстави со контрааргументација; се обидува-ла во текот на XVI век да направи некое компромисно решение: даровницата да биде ставена во апокрифни текстови, но и тоа било безуспешно. За изненадување, католичката црква успеала дискусиите за автентичноста да ги пролонгира до XIX век, кога и конечно се завршени сите понатамошни дискусии на оваа тема – *Константинова даровница* е општо прифатена како фалсификуван документ.³⁴

Константиновата даровница без разлика на тоа што веќе не е третирана како оригинален документ, го положи тестот на времето: повеќе од илјада години ги бранувала политичките и научните кругови со дискусии околу нејзината оригиналност, а цели седумстотини години на папството и на римскиот патријархат им била политичко подобен инструмент за стекнување моќ.

²⁹ Ibid, 16; Coleman 1914, 185.

³⁰ Ibid, 186-188.

³¹ Angelov 2009, 122-124.

³² Coleman 1914, 188-91; 238-42.

³³ Повеќе за оспорувањето на Л. Вала v. Coleman 1922.

³⁴ Fried 2007, 3.

II

Превод на Константиновата даровница³⁵

1. Во името на светата и неделива Троица, на Отецот и Синот и Светиот Дух.

Императорот, Цезар Флавиј Константин во [име на] Исуса Христа – Спасителот Господ Бог наш, еден од истата Света Троица – верен, милостив, врховен, добродетелен, аламански, готски, сарматски, германски, британски, хунски, благочестив, среќен, победник, триумфатор, секогаш возвишен; до најсветиот и најблажениот отец на отците, Силвестер,³⁶ епископ и папа на градот Рим и до сите негови наследници, коишто ќе седат на престолот на Св. Петар сè до свршетокот на вековите, исто така и до сите најпочитувани и возљубени од Бога соборни епископи, потчинети, преку оваа наша³⁷ царска одредба, низ целиот свет на истата пресвета Римска црква, кои се поставени сега и во сите претходни векови; благодатта, мирот, љубовта, радоста, трпението и милосрдие-то на семоќниот Отец Бог и на неговиот син Исус Христос и на Светиот Дух нека бидат со сите вас.

2. Нашето најблагодарно спокојство, со јасни образложенија и преку страниците на овој наш царски декрет³⁸ се потруди да ги распространи до свеста на сите народи во целиот свет оние [настани], коишто спасителот и избавителот наш Господ Бог Исус Христос, син на највишниот Отец, се удостои на чудесен начин да ги изврши преку своите свети апостоли Петар и Павле и со посредство на нашиот врховен свештеник и соборен папа, Силвестер. Прво, за да ги подучиме душите на секој еден од вас, со најискрена исповед на срцето ја изложуваме нашата вера, на која сме подучени од претходно споменатиот преблажен отец и наш исповедник Силвестер, соборниот папа, а потоа ја објавуваме Божјата милост што се излеа врз нас.

³⁵ Преводот е правен врз основа на оригиналниот латински текст уреден од Хорст Фурман: Fuhrmann 1968.

³⁶ Римски папа од 314 г. до 335 година.

³⁷ Во текстот користи прво лице множина за да се означи себеси како император, но не е доследен, на некои места користи и прво лице еднина. Соодветно на оригиналот ќе ги пренесуваме соодветните форми и во преводот.

³⁸ Во оригиналот стои „imperialis institutionis“, што може да се преведе со *царски декрет, царски едикт, царска заповед, царска одредба...*

3. Имено, сакаме вие да знаете, како што назначивме во претходниот наш свет царски декрет,³⁹ дека се откажавме од идолопоклонството, од неми и глуви ракотворни икони, од сите ѓаволски творби и од секакви помпи на Сатаната, како и дека пристапивме во чистата христијанска вера, којашто е вистинска светлина и вечен живот. Веруваме во тоа што нè подучи истиот возвишен врховен отец и нашиот учител, понтификот Силвестер:⁴⁰ во семоќниот Отец Бог, творец на небото и земјата, на сè видливо и невидливо, и во нашиот Господ Бог Исус Христос, единиот⁴¹ негов син, преку кого што сè настанало, и во Светиот Дух, Господ, кој живот твори во сите созданија. Ги исповедаме нив, Отецот и Синот и Светиот Дух, на тој начин што во совршената Троица има и полноста од божественост и единство од крепост. Отецот е Бог, синот е Бог и Светиот Дух е Бог и тројцата се едно во Исус Христос. Три лица, но една крепост.

4. Бог, секогаш мудар во минатите времиња, од себе го даде Словото⁴² преку коешто требаше за вечни времиња да се родат сите идни векови. Кога со истото Слово на неговата мудрост од ништо го вообличи целото создание, Тој беше со него (со Словото) и подредуваше сè преку своето скриено таинство. Затоа, доблестите на небото и секоја земска ствар се совршени. Со светиот намиг на својата мудрост, прво, го создаде човекот од земјена глина според сопствената слика и подобие и го смести во рајот на задоволството.⁴³ Ѓаволот, древна змија⁴⁴ и невидлив враг, го прогони од тие задоволства преку најгорчливиот вкус на забранетото дрво.⁴⁵ Иако го изгони, не престана на секој можен начин да ги фрла своите отровни стрели. Така, откако го оттргна од вистинскиот пат кон обожување идоли, го убеди човечкиот род да му служи на создаденото, а не на создателот, а оние што успеа со нивно посредство (на идолите) да ги улови во своите замки, направи да горат заедно со него во

³⁹ „iussione“ и во овој случај може да бидат применети преводните решенија од претходната забелешка.

⁴⁰ Почнува со цитирање на делови од никејскиот *Симбол на верата*, првично донесен на Никејскиот собор во 325 година, а дополнет на вториот Вселенски собор во Цариград во 381 година.

⁴¹ Овде во оригиналот би требало да очекуваме „unigenitum“ (единороден), согласно на *Симболот на верата* кој во овој дел е цитиран. Но, тука стои „unicum“ – *единец, единствен, единиот*. v. Вигн 1900, 106.

⁴² Јован 1:1.

⁴³ Битие 1:26-27; 2:8.

⁴⁴ Битие 3:1; Откровение 12:19; 20:2.

⁴⁵ Битие 3:6.

вечна казна. Но, нашиот Бог, нажален кон своето создание, откако ги сосредоточи своите свети пророци да ја објават светлината на идниот живот, односно доаѓањето на својот син, на нашиот Господ Бог и спасител Исус Христос, ги испрати истиот свој единороден син и Словото на мудроста. Тој слезе од небото заради нашето спасение, се роди од Светиот Дух и Дева Марија, а Словото стана плот и се насели во нас.⁴⁶ Тој не престана да биде она што беше, туку почна да биде она што не беше, совршен Бог и совршен човек, како Бог извршуваше чуда, а како човек ги поднесуваше човечките страдања. Од подучувањето на нашиот отец и врховен свештеник, Силвестер, навистина спознавме дека Тој беше вистински човек и вистински Бог, така што воопшто не се сомневаме дека беше вистински човек и вистински Бог. Откако избра дванаесет апостоли, пред нив и пред огромно мноштво од луѓе блесна со [изведувањето] чуда. Исповедаме⁴⁷ дека истиот Господ Бог Исус Христос го исполни Законот и пророците, дека страдаше, дека беше распнат и дека, според Писмото, на третиот ден воскресна од мртвите; примен⁴⁸ е на небото и седи оддесно на Отца, оттаму ќе дојде да им суди на живите и мртвите и неговото царство не ќе има крај.

5. Ова е нашата православна вера што ни ја пренесе нашиот преблажен отец и врховен свештеник Силвестер. Ги поттикнуваме сите луѓе и сите народи од различно потекло да ја чуваат оваа вера, да ја почитуваат и да ја проповедаат; и во името на Светата Троица, да ја примат благодатта на крштението, со посветено срце да му се поклонуваат на Господ и Спасителот наш Исус Христос, кој заедно со Отецот и Светиот Дух живее и царува во вечни векови и кого што го проповеда преблажениот отец наш и соборен папа, Силвестер.

6. Нашиот Господ Бог, бидејќи се сожали на мене грешникот, ги испрати своите свети апостоли да нè посетат и предизвика светлото на неговата слава да блесне врз нас. Радувајте се што ме извлече од темнината и што јас стасав до вистинската светлина и до спознанието на вистината! Кога силна и гнасна лепра ја нападна целата плот на моето тело, лек ми беше даден од многумината надојдени лекари, но со ниту еден не го повратив здравјето. По нив дојдоа капитолските свештеници, ми ре-

⁴⁶ Цитира дел од никејскиот *Симбол на верата*.

⁴⁷ Дел од *Симболот на верата*.

⁴⁸ Тука во *Симболот на верата* стои „ascendit in caelum“ (се вознесе на небото), поради нејасни причини во оригиналот на даровницата стои „assumptum in caelis“ (примен е на небото).

коа дека треба да изградам жртвеник на Капитолиј, да го наполнам со крв на невини деца и ако се искапам во него додека е врел, постои можност да бидам очистен. Согласно со нивните зборови, беше доведено мноштво од невини деца, но во моментот кога безбожните пагански свештеници сакаа да ги жртвуваат и да го наполнат жртвеникот со нивната крв, нашето спокојство, кога ги виде солзите на нивните мајки, се згрози од самото дело и сожалувајќи ги, наредивме да им бидат вратени нивните рожби. Ги пуштивме со радост да се вратат дома, [придружени] со коли и дарови.

7. Откако помина тој ден, настапи ноќната тишина и дојде време за сон, се појавија светите апостоли Петар и Павле и ми се обратија со овие зборови: „Бидејќи им стави крај на гревовите и се згрози од излевањето на крвта на невините, пратени сме од нашиот Господ Бог Христос да те посветуваме како да си го повратиш здравјето. Слушни ги нашите препораки и направи сè што ќе ти кажеме. Силвестер, епископот на градот Рим, бегајќи од твоите прогонства се засолни заедно со својот клер во пештерите на карпите во планината Соракта.⁴⁹ Кога ќе биде доведен кај тебе, ќе ти го покаже купелот на благочестието, ќе те потопа во него три пати и лепрата ќе те напушти. Откако ќе го сториш ова, врати му на твојот Спасител со оваа постапка: на твоја заповед нека бидат обновени сите цркви во целиот свет, а, пак, ти самиот прочисти се на тој начин што ќе го напуштиш секое празноверие на идоли и ќе го почитуваш и ќе му се поклонуваш на живиот и вистинскиот Бог, кој е еден и вистински, со исполнување на неговата волја.“

8. Кога се разбудив, веднаш постапив така како што бев советуван од светите апостоли. Го повикав истиот преподобен и возвишен отец и просветител наш Силвестер, а воедно и соборен папа, па сите совети што светите апостоли ми ги кажаа му ги соопштив дословно, а потоа го распрашав кои се тие богови Петар и Павле. Тој рече дека тие не треба да ги нарекувам богови, туку апостоли на нашиот Спасител, Господ Бог Исус Христос. Потоа, повторно почнавме да го прашуваме истиот преблажен папа дали има исцртана слика на тие апостоли, за даознаеме од претставата дали се истите тие што откровението ги прикажа. Тогаш, истиот почитуван отец нареди неговите ѓакони да ги покажат сликите на тие апостоли. Кога ги погледнав сликите и на нив ги препознав

---

⁴⁹ Во оригиналот стои „Seraptem (Seraps)“, но соодветното име на планината на која мисли авторот е *Соракта*.

лицата што ги бев видел во сонот, гласно пред сите мои сатрапи⁵⁰ признав дека тие се истите лица кои ги видов во сонот.

9. Тогаш, истиот преблажен наш отец Силвестер, епископ на градот Рим, ни определи период за покајание во една од одаите на нашата латерантска палата, за да, во покајничка одежда, со бдеење, пост, солзи и молитви кон нашиот Господ Бог, спасителот Исус Христос, се искупам за сите грешни дела што сум ги извршил или што неправедно сум заповедал да се извршат. Потоа, преку положување на рацете од страна на свештениците [врз мене], стигнав до самиот епископ, таму пред целиот народ по сопствена волја се одреков од помпите на Сатаната, од сите негови дела и од сите ракотворни идоли; признав дека верувам⁵¹ во семоќниот Отец Бог, творец на небото и земјата, на видливото и невидливото и во нашиот Господ Исус Христос, единиот негов син, кој е роден од Светиот Дух и Дева Марија. Откако купелот беше благословен, со тројно потопување, водата на спасението ме прочисти. [Во мигот] кога бев потопен до дното на купелот, со сопствени очи видов како од небото ме допре рака. Узнајте дека оттаму излегов чист, прочистен од сета гнасотија на лепрата. Откако излегов од почитуваниот купел, облечен во сјајнобела одежда, [папата Силвестер] ми го нанесе печатот на седмоличниот⁵² Свет Дух, помазанието со блаженото миро и го намачка знамението на светиот Крст врз моето чело изрекувајќи ги овие зборови: „Бог те запечатува со печатот на својата вера во името на Отецот и Синот и Светиот Дух, како знак за [твојата] вера.“ Сиот клер се одсва со: „Амин.“ А, епископот додаде: „Мир во тебе.“

10. Уште првиот ден по примањето на светата тајна на Крштењето и по исцелувањето на моето тело од гнасната лепра дознав дека не постои друг Бог освен Отецот и Синот и Светиот Дух, кого што го проповеда преблажениот папа Силвестер, тројство во единство и единство во тројство. Сите богови на паганите, во коишто верував сè до овој час, се покажа дека се демони, односно ракотворни дела на луѓето. Истиот преподобен отец мошне јасно ни изложи колкава моќ самиот наш Спасител му доделил на својот апостол св. Петар и на небото и на земјата; бидејќи во текот на својот распит заклучил дека е верен, Тој му рекол: „Ти си Петар, над оваа карпа ќе ја изградам мојата црква и адските порти не ќе

⁵⁰ Ова е еден од клучните термини по кој Ј. Вала препознал дека не се работи за документ од IV век; Coleman 1922, 85-87.

⁵¹ Тука повторно цитира делови на *Симболот на верата*.

⁵² Исаја 11:2.

можат да надвладаат против неа.⁵³ Обратете внимание, вие моќници, и ушите на вашето срце наклонете ги кон она што добриот Учител и Господ му го кажал на својот ученик со зборовите: „Тебе ти ги давам клучевите на небесното царство, што и да врзеш на земјата ќе биде врзано и на небото и што и да разврзеш на земјата ќе биде разврзано и на небото.“⁵⁴

11.⁵⁵ Додека проповедаше блажениот Силвестер ги дознав овие работи, а открив и дека поради добротинствата на самиот св. Петар целосно си го повратив здравјето. Заедно со сите наши сатрапи, целиот Сенат, оптиматите и сиот римски народ, којшто е потчинет на нашата славна власт, според тоа што [св. Петар] се јавува како востановен заменик на Божјиот Син на земјата, сметаме дека е достоинство понтифиците кои се претставници на првенецот⁵⁶ на апостолите да добијат од нас и од нашето царство врховна моќ, поголема одошто се чини дека е допуштено да има земската кротост на нашето царско спокојство. Го избираме истиот првенец на апостолите или неговите наследници да ни бидат постојани застапници пред Бога. Одлучуваме пресветата Римска црква да се удостојува со почит до таму до каде што е нашата земска царска моќ и пресвештената столица на св. Петар да биде славно возвишувана повеќе отколку нашиот царски и земски престол. Ним им ја отстапуваме царската моќ, славното достоинство, силата и честа.

12. При донесувањето на оваа одлука, определивме [Рим, папството] да го држи првенството над сите четири столици: Антиохија, Александрија, Константинопол⁵⁷ и Ерусалим,⁵⁸ исто така и над сите божји цркви низ целиот свет. Тој што во периодот што следува ќе биде поставен за понтифик на самата пресвета Римска црква нека биде повозвишен и нека им биде прв во редот на сите свештеници од целиот свет; според негов суд нека биде устроено сè што ќе треба да се изврши во однос на

---

⁵³ Матеј 16:18.

⁵⁴ Матеј 16:19.

⁵⁵ Од овој дел започнува дарувањето. Всушност, доколку бидеме коректни, *Константинова даровница* треба да го нарекуваме делот кој почнува оттука, а завршува на крајот од текстот.

⁵⁶ Се мисли на св. Петар.

⁵⁷ И ова е еден од големите показатели дека текстот не потекнува од IV век, бидејќи Константинополската епископија во време на Константин Велики не била подигната на ниво на патријаршија: Coleman 1914, 176.

⁵⁸ Исто така анахронизам, Ерусалимската митрополија станува независна од Кајсарејската во текот на V век, а уште подоцна е подигната на ниво на патријаршија.

почитта кон Бога или во однос на грижата за постојаноста на христијанската вера. Навистина е праведно светиот закон да го има седиштето на својата власт таму каде што востанувачот на светите закони и спасителот наш заповедал св. Петар да ја има столицата на апостолатот и таму каде што држејќи го дрвениот крст, го зел пехарот на блажената смрт и се покажал како подражател на својот учител и Господ; таму народите си ги наведнуваат вратовите за исповед на Христовото име, таму нивниот учител, апостолот св. Петар, бил овенчан со мачеништво, подавајќи го вратот за Христа. Сè до крајот [на светот], нека бараат учител таму каде што почива светото тело на учителот и наведнати и понизни нека ја извршуваат службата на небесниот владетел, на нашиот спасител Исус Христос, таму каде што горделивите ѝ служат на власта на земскиот владетел.

13. Во меѓувреме, сакаме сите луѓе од сите племиња и народи низ целиот свет да знаат дека ние во нашата Латеранска палата од темел му изградивме црква⁵⁹ со крстилница на истиот наш спасител Господ Бог Исус Христос. Знајте дека при поставувањето на нејзините темели донесовме на нашите сопствени раменици дванаесет кошеве полни со земја според бројот на дванаесетте апостоли. Определуваме оваа пресвета црква, да биде наречена главна престолнина на сите цркви во целиот свет, да биде почитувана, чествувана и проповедана, како што утврдивме во другите наши царски декрети. Им изградивме и цркви на св. Петар и Павле,⁶⁰ првенците на апостолите, коишто ги обдаривме со злато и сребро, таму се положени со голема почест нивните свети тела, ним им изградивме ковчези од електриум,⁶¹ кому по сила никој од елементите не му е рамен, и врз секој од ковчезите поставивме крст од чисто злато и скапоцени камења, а им направивме и златни клучеви. [На црквите] им предадовме имоти за устројување на богослужбениот живот, ги збогативме со различни предмети и преку нашите свети царски декрети им отстапивме наша сопственост, како на Исток така и на Запад и на северните и јужните предели, а секако и во Јудеја, Грција, Азија, Тракија, Африка и Италија и на различни острови, под услов сите тие да бидат

⁵⁹ Црквата Св. Јован Латерански. Таа е официјално седиште на Римскиот епископат и се смета дека е изградена во 324 г. од Константин. Значи, овој податок во одредена мера е точен. Види: Coleman 1914, 58. Krautheimer 1992, 25-27.

⁶⁰ Посведочени се и овие цркви во Рим, за време на владеењето на Константин Велики: Pohlsander 1996, 39; Coleman 1914, 58

⁶¹ Смеса од злато и сребро.

управувани преку раката на нашиот најблажен отец, понтификот Силвестер и неговите наследници.

14. Нека се радуваат заедно со нас сите луѓе и сите народи со различно потекло во целиот свет. Ве охрабруваме сите вас заедно со нас да му искажете огромна благодарност на нашиот Бог и спасител Исус Христос, зашто тој самиот како Бог горе на небото и долу на земјата преку своите свети апостоли нè посети нас и нè направи достоини да ја примиме светата тајна на Крштението и здравјето на телото. За возврат, на самите свети апостоли, на преблажените мои господари, Петар и Павле и преку нив на блажениот наш отец Силвестер, врховен свештеник и сеопшт папа на градот Рим и на сите понтифици, неговите наследници, кои сè до крајот на светот ќе седат на столицата на св. Петар, им ја отстапуваме и од овој миг ја предаваме нашата латеранска царска палата, којашто предничи и ги надминува сите палати во целиот свет, потоа дијадемата, односно круната од мојата глава, како и тијарата,⁶² рационалот,⁶³ којшто вообичаено стои околу царскиот врат, пурпурниот плашт, црвената риза,⁶⁴ сета царска одежда и целото достоинство на првенците на царската коњаница. Им ги отстапуваме исто така и царските жезли, стапови и обележја, знамиња и различни царски одличија, сите повластици на царската положба и славата на нашата моќ.

15. Донесуваме одлука овие мошне почитувани свештеници со различните чиновници кои служат во истата пресвета Римска црква да ја имаат истата висока положба, извонредност, моќ, превосходство и слава со којашто се чини дека е украсен нашиот многу уважен Сенат, односно да бидат назначувани за патриции и конзули, а и објавуваме исто така тие да бидат одликувани со други царски достоинства. Востановуваме свештенството на пресветата Римска црква да биде чествувано исто како царската војска; сакаме Светата Римска црква да биде обдарена со различни служби на истиот начин како што е и нашата царската моќ: со собари, вратари и стражари. За да најсветло блесне свештеничката слава, ја донесуваме и оваа одлука: свештениците на истата Света Римска црква да ги украсуваат своите коњи со седла од ленени платна со најсветла боја и така да јаваат; исто така, да користат обувки со крзна како нашиот Сенат, односно да бидат препознатливи по светлата облека.

⁶² „frygium“ – може да се преведе и со *митра*. Но, митрата повеќе била термин за хеленските обичаи, посебно женски.

⁶³ Трака која се носи околу вратот, вообичаена за модерните католички свештеници.

⁶⁴ За недоследноста во облеката види: Coleman 1922, 103-107.

Како што се украсуваат во слава на Бога небесните работи, така нека се украсуваат и земските. Пред сите други, на истиот тој наш пресвет отец Силвестер, епископ и папа на градот Рим, како и на сите други преблажени понтифици што него ќе го наследат во иднина, во име на почитта кон нашиот бог Христос и во име на неговата слава, му даваме дозвола да ги прими во истата голема соборна и апостолска Божја црква и да ги вброи во редот на благочестивите свештеници сите оние од нашиот Сенат што, смилостивени по сопствена волја, ќе посакаат да станат свештеници и [бараме од него] кон никого да не се постапува надмено.

16. Исто така, донесуваме и ваква одлука: истиот наш почитуван отец Силвестер, врховен свештеник и сите негови наследници понтифици треба да се служат со дијадемата, односно круната од чисто злато и скапоцени камења што му ја отстапиме од нашата глава и, во слава на Бога и во чест на св. Петар, неа да ја носат врз своите глави. Самиот пресвет папа никогаш не дозволи врз свештеничката круна што ја носи во слава на св. Петар да биде ставена златната круна. Но, ние со нашите сопствени раце врз неговата пресвета глава му ја поставивме блескавата митра со светлосен сјај којашто го означува Господовото воскресение. Од почит кон св. Петар, [на папата] му извршуваме служба на коњушар⁶⁵ држејќи ги уздите на неговиот коњ. Утврдуваме сите негови наследници, понтифици, поединечно, да ја користат истата оваа митра во поворки за подражавање на нашата власт.

17. За да не се намали моќта на понтифиците, туку за да ја красат уште поголемо достоинство и слава од земската власт, еве, на честоспоменуваниот преблажен понтифик, отец наш Силвестер, соборниот папа, му ги предаваме нашата палата, како што беше веќе кажано, градот Рим и сите провинции, места и градови во Италија или во западните области. Со цврста царска волја, ги препуштаме нив на неговата моќ и власт и на понтифиците што ќе бидат негови наследници. Преку оваа наша побожна, света и правна одредба одлучуваме тие да бидат уредени според законот на Светата Римска црква и допуштаме да останат [такви засекогаш].

18. Потоа, увидовме дека е соодветно нашето царство и нашата владетелска моќ да се пренесат и префрлат во источните области, на најдоброто место во провинцијата Византија⁶⁶ да се изгради град со на-

⁶⁵ Оваа реченица поттикнала службата *stratoris officium* да се смета за симбол за понизност и почит кон папата. Ова се проширило и во Византија. v. Angelov 2009, 113-117.

⁶⁶ Ваква провинција не постоела. v. Coleman 1922, 95-97.

шето име и таму да се воспостави нашата власт. Зашто, не е праведно земскиот владетел да има моќ таму каде што небесниот ги воспоставил врховната власт на свештениците и престолнината на христијанската вера.⁶⁷

19. Одлучуваме дека сите овие работи кои ги востановивме и потврдивме со овој наш царски декрет и со други божествени декрети треба да останат неповредени и постојани сè до крајот на светот. Затоа, пред живиот Бог, којшто наложи ние да владееме, и пред неговиот страшен суд, преку оваа наша царска одредба ги повикуваме сите наши наследници императори, сите благородници, сатрапи, најпочитуваниот Сенат и сиот народ во целиот свет, кој сега и во минатото ѝ бил потчинет на нашата власт, да не дозволат никој од нив да ги занемари, да ги омаловажи или да ги уништи овие работи, коишто ѝ беа отстапени, преку нашата наредба, на пресветата Римска црква и на сите нејзини понтифици. Ако пак некој, во што не веруваме, се покаже како осквернувач и презирач на оваа работа, нека биде врзан и фрлен во вечни проклетства и нека почувствува дека светите апостолски првенци Петар и Павле нему ќе му бидат противници и во сегашниот и во идниот живот. Кога ќе изгори најдолу во пеколот, нека пропадне заедно со ѓаволот и со сите безбожници.

20. Страниците на овој наш царски декрет, прицврстувајќи ги со сопствени раце, ги поставивме врз преподобното тело на апостолскиот првенец св. Петар. Му ветуваме на истиот божји апостол дека ќе ги зачуваме сите [придобивки] неприкосновени и им оставаме аманет на нашите наследници императори дека и тие треба нив да ги сочуваат. Со согласност на Господ Бог и спасителот наш Исус Христос, на преблажениот отец наш Силвестер, врховен свештеник и соборен папа, и по него на сите понтифици кои ќе го наследат им ги предаваме на трајно и среќно поседување.

Царскиот потпис:

Пресвети и преблажени отци, нека Бог ве чува за многу години.

Предадено во Рим три дена пред априлските Календи,⁶⁸ за време на конзулството на преславните мажи – господарот наш Август Флавиј Константин, по четврти пат конзул, и Галикан.

⁶⁷ Мисли на изградбата на Константинопол.

⁶⁸ 30 март.

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗВОРИ

- Атанасовски, А. (прев.). *Матиј Властар: Синтаγμα*. Тримакс, Скопје, 2016.
- Francisco, X. S. J, Wernz, V. P. S. J. (eds.). *Ius Canonium Ad Codicis Normam Exactum, Tomus VII, Ius Poenale Ecclesiasticum*. Aedes Universitatis Gregorianaе, Romae, 1937.
- Fuhrmann, H. (ed.). *Das Constitutum Constantini (Konstantinische Schenkung)*. MGH, Hanover, 1968.
- Migne, J. P. (ed.). *Patrologiae cursus completus, series latina, T. 127*. apud J. P. Migne, Parisiis, 1855.
- “Prologus in vitam sancti Silvestri papae et confessoris [Actus Silvestri]”, in Mombritius, B. (ed.), *Sanctuarium seu Vitae Sanctorum* 2, Paris, 1910, pp. 508-531.
- Свето писмо на Стариот и Новиот завет*. Библиско здружение на Република Македонија, Скопје, 2006.

МОНОГРАФИИ И СПИСАНИЈА

- Angelov, D. “The Donation of Constantine and the Church in Late Byzantium”, In Angelov D. (ed.), *Church and Society in Late Byzantium*, Western Michigan University, Kalamazoo, 2009, pp. 91-157.
- Αρβελέρ, Ε. *Γατί το Βυζάντιο*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2009.
- Burn, A. E. “The Old Latin Text of Our Nicene Creed”, *The Journal of Theological Studies* 2, no. 5 (1900), pp. 102-10.
- Cameron, A. & Hall, S. (trans.). *Eusebius: Life of Constantine*. Calrendon Press, Oxford, 1999.
- Canella, T. *Gli Actus Silvestri. Genesi di una leggenda su Costantino imperatore*. Centro Italliano Di Studi Sull'alto Medioevo, Spoleto, 2006.
- Coleman, B. C. *Constantine the Great and Christianity*. Columbia University Press, NY, 1914.
- Coleman, B. C. *The Treatise of Lorenzo Valla on the Donation of Constantine: Text and Translation Into English*. Yale University Press, New Haven, 1922.
- Edwards, M. *Constantine and Christendom: The Orations of the Saints; The Greek and Latin Accounts of the Discovery of the Cross; The Edict of Constantine to Pope*. Liverpool University Press, Liverpool, 2003.
- Fowden, G. “Constantine, Silvester and Church of S. Polyeuctus in Constantinople”, *Journal of Roman Archaeology*, Bd. 7 (1994), pp. 274-284.
- Fried, J. “*Donation of Constantine*” and “*Constitutum Constantini*”. Walter de Gruyter, Berlin-NY, 2007.
- Gericke, W. “Wann entstand die Konstantinische Schenkung?”, *ZRG Kan.* 43 (1957), pp. 1-88.
- Krause, H. G. “Das Constitutum Constantini im Schisma von 1054”, In Mordek H. (ed.), *Aus Kirche und Reich. Studien zu Theologie, Politik und Recht im Mittelalter*, Sigmaringen, 1983.
- Krautheimer, R. *Early Christian and Byzantine Architecture*. Yale University Press, New Haven, 1992.

- Moore, C. J. *Pope Innocent III and his World*. Routledge, London-NY, 2016.
- O'Malley, W. J. *A History of the Popes: From Peter to the Present*. A Sheed & Ward Book, NY, 2010.
- Павлов, А. „Подложная дарственная грамота Константина Великого папе Сильвестру в полном греческом и славянском переводе“, *Византийский временник* Вып. 3. (1896), pp. 18-82.
- Pohlsander, H. *The Emperor Constantine*. Routledge, London-NY, 1996.
- Stürmer, W. *Friedrich II*. Primus Verlag, Darmstadt, 2000.
- Stürmer, W. „Die Quellen der Fides Konstantins im Constitutum Constantini“, *ZRG Kan. Abt.* 55 (1969), pp. 64-206.
- Ullmann, W. *The Growth of Papal Government in the Middle Ages: A Study in the Ideological Relation of Clerical to Lay Power*. Methuen & Co. Ltd, London, 1962.
- Watt, J. A. „The Theory of Papal Monarchy in the Thirteenth Century: the Contribution of the Canonists“, *Traditio* 20 (1964), pp. 179-317.

